

Om første og anden rangs kilder En replik

Historisk Tidsskrift, Bind 11. række, 6 (1960)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/hto/hto_11rk_0006-PDF/hto_11rk_0006_80498.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=80498>

pdf genereret den : 28/5-2008

jag (s. 179f.) skrev: »Det har antagits, att på den bortskurna hälften av fol 43 kunna ha stått upplysningar om stridens slut och kungamordet i Finderup, som varit graverande på något sätt. Det ligger då nära till hands att anta, att samma jydiska uppfattning om mordets bakgrund, som vi mött i *Chronica jutensis*, på något sätt kommit till uttryck, även här, snarast väl på så sätt, att mordet framställes med tydligt gillande«. I noten nämnde jag såväl Andersen som Suhm. Vad jag sagt, innebär således endast, att jag fört fram en redan i dansk forskning framlagd åsikt, som jag snarast modifierat. Om man sedan hellre vill misstänka munkarna för att uppteckna skabrösa historier om biskopen i Århus, har jag ingenting däremot, och för mig får lika gärna Suhm ha rätt som N. K. Andersen, om Skyum-Nielsen av någon anledning föredrar den förre.

Mot min uppfattning av själva Nyborgdomen gör Skyum-Nielsen även ett par invändningar. Den ena gäller min åsikt, att de anklagade själva borde fått utse wortheldsnämnden, vilken förklaras osäker. Då anmärkningen inte motiveras, kan den inte heller bemötas, och den får gälla för vad den kan vara värd. Den andra anmärkningen är av annan art. Jag skulle ifråga om nämndens sammansättning ha byggt på Huitfeld. Några intressanta uppgifter, som finnas hos Huitfeld, har jag anfört, men jag har samtidigt förklarat (s. 183f.): »Då Huitfeld inte synes ha haft själva domsakten, är det dock säkrast att räkna med att något misstag kan ha begåtts av honom ifråga om nämndens sammansättning«. Åter möta vi således denna genomgående benägenhet för att nedvärdera avhandlingen inför dansk läsekrets genom ett konstruerat angrepp på min källkritiska metod.

Denna långa uppgörelse med Skyum-Nielsens recension kan synas onödig. Att låta den passera utan bemötande vore dock oriktigt. Källkritiken tillhör historieskrivningens grovgöra, nödvändigt och viktigt, men det krävs också annat än det rent hantverksmässiga för att sammangangen i historien skola träda i dagen.

Hugo Yrwing.

Om første og anden rangs kilder

En replik

Det maa være tilladt at foretage en efterprøvning af et videnskabeligt arbejde, uden at man faar tillagt alle mulige motiver. Det er ligefrem en pligt for kritikeren at gøre indsigelse, naar

han faar et arbejde i hænderne, som indeholder flere fejl end rimeligt. Ganske særlig, naar der ligger metodiske misforstaaelser bag.

Hugo Yrwings bog »Kungamordet i Finderup« har afsnit af værdi, som jeg fremhævede i min anmeldelse i dette tidsskrift i 1958. Men den indfører forkerte fakta i Danmarkshistorien. Det vilde være mod bedre vidende, hvis jeg tav stille dermed.

Yrwing skulde ikke have udnyttet Huitfeldts »Danmarks Riges Kronike« i den udstrækning og paa den maade, han har gjort¹. Den har i hundreder af aar været en faldgrube for nordiske historikere, og først Kristian Erslev har sat Huitfeldt-forskningen paa en moderne formel. Han har underkastet Kroniken en systematisk gennemforskning. Resultatet er blevet, at den maa benyttes med største forsigtighed. Den har ganske vist meget brevstof, som ellers er ukendt, men blot ved oversættelsen eller trykningen af disse tekster har der indsneget sig utallige fejl. Kroniken har ogsaa optaget forskellige tabte aarbogsmeddelelser m. v., men de er vanskelige at sondre ud, fordi de er blandet sammen med overleveringer fra forskellig tid. Hertil kommer Huitfeldts kombinationslyst som et farligt og forførerisk moment.

Dette er baggrunden for, at jeg har taget afstand fra Yrwings konstruktion efter Huitfeldt, der lader et danehof blive holdt i Nyborg 1280 29/7. Jeg mener som Ludvig Holberg og Erslev, at der er sket en sammenblanding med det bekendte hof i Nyborg 1282 29/7². Yrwing erklærer ovenfor, at problemet i grunden ingen betydning har for hans rekonstruktion af begivenhedsforløbet. »Annorlunda låter det hos Skyum-Nielsen, där det blåses upp till en allvarlig metodisk fråga, som naturligtvis varslar illa för slutkapitlet«. — Ja, naturligvis, for Yrwing henviser selv til det nye resultat i sit slutkapitel: »Vi erinra oss, att Huitfeldt hade kunskap om en herredag 1280, som vi inte ansågo oss kunna avfärda på det sätt, som forskningen gjort . . . Han har nu tillika en avsevärt detaljrikare skildring av själva mordet och händelserna därefter än vi finna i andra källor. En del av dessa uppgifter måste ha hämtats ur den handskrift om Erik Klippings historia, som han haft till läns«³.

Nogle af oplysningerne skal altsaa stamme fra et fuldstændig ukendt haandskrift, som forlængst er tabt. Vor forfatter gør disse ting til led i en og samme metodiske sammenhæng. Hans læsere maa vel have lov til at opfatte hans udtalelser, som de staar.

¹ Kungamordet, 153, 154—5, 165, 167.

² Om en anden forvekslingsmulighed se Anna Hude, Danchoffet, Kbh. 1893, 129, der kunde være nævnt i Kungamordet, 38.

³ Ib. 154—5, jf. 40, 41, 46.

Ogsaa for 1281 har Yrwing etableret et danehof, nu støttet paa et diplom. »Att samtlige biskopar skulle ha saknats, får Skyum-Nielsen gärna tänka sig, men det försvagar inte min argumentation». — Jo, det gör, för uden biskopper intet danehof¹.

Lad mig gaa lidt i detaljer her. Diplomet er upaalideligt netop i de dele, som Yrwing lægger vægt paa. 2 af de som sigillanter nævnte biskopper kunde endnu ikke gøre krav paa deres titler. Jens Dros var 1280—82 kun udvalgt ærkebiskop², og det er meget ukorrekt af diplommet at betegne ham som ærkebiskop 1281 17. juli. Det samme gælder Jens af Odense, der endnu 1½ aar efter ikke var indviet til biskop³. Det var væsentlige rettigheder, som tilflød bispen ved hans indvielse, ikke mindst ærkebispens, saa forholdet var af stor betydning i juridisk henseende. Hertil kommer, at rækkefølgen mellem bisperne ikke som ellers er afpasset efter ancienniteten, der blev regnet efter dagen for bispevielsen, men er højst unormal. Det er vidnesbyrd om, at listen snarest hidrører fra lægmandside og er sat op uden kontakt med bisperne. Disse mangler er atter et varsko om ikke at presse kilden, mere end den evner⁴.

Kongemordet i Finderup 1286 22. november er en dominerende begivenhed i Yrwings arbejde, og han har opkaldt bogen efter det.

¹ Poul Johs. Jørgensen, Dansk Retshistorie, Kbh. 1943, 485—86.

² Annales Danici, ed. Ellen Jørgensen, Kbh. 1920, 122—23; Dipl. Danicum II:3 nr. 25—26.

³ Ib. nr. 45, 52.

⁴ Det har paa denne baggrund mindre interesse, hvad man saa skal gøre ved en tilfældig bemærkning i en aarbog, hvorefter visse *cursores* blev jaget ud af *curia regis*. Anna Hude har udtalt, at »det latinske *curia* aldrig synes at have været benyttet om Rigsforsamlingen» (Danehoffet, 48). Det gør Yrwing vel heller ikke, men hans glidende argumentation faar alligevel en udstødelse fra kongens hof til at blive en udelukkelse fra danehoffet (Kungamordet, 42, jf. ovf. s. 123). De 2 ting har intet med hinanden at gøre, hvortil kommer den usikkerhed, der klæber ved den konkrete oversættelse af *curia regis*. Der er i den korte samling notitser, som aarbogen indeholder, overvægt for lokalt stof fra Roskilde. Forfatteren kan simpelthen have tænkt paa den ham bekendte kongsgaard (Annales Danici, 198. Jf. Acta processus litium, ed. A. Krarup et W. Norvin, Hauniae 1932, 22 § 10). Med *cursores* staar det ikke bedre til. Aarbogen begynder og slutter med bispe-lister fra Roskilde og har desuden notitser til den store kirkekamp. Sjællands stift led særlig haardt under denne. Bemærkningen kan være en spydig kommentar fra en lokal gejstlig. En oversættelse »driverterne blev jaget ud» er saaledes ikke helt utænkelig. Det vilde svare til den satire mod kongen, som vi møder i andre kilder (ib. 26 § 21, jf. 191—93 og Scriptorum minores, ed. M. Cl. Gertz, Kbh. 1917—22, II 208). Men det er sammen med Yrwings forslag kun muligheder, som hverken kan verificeres eller afkræftes. Det var denne utilgængelige karakter af annalnotitsen, jeg vilde fastslaa.

I min anmeldelse kritiserede jeg, at han lægger et hovedansvar for mordet paa hertug Valdemar af Sonderjylland. En velinformeret mand som ærkebiskop Jens Grand af Lund var saa uvidende om motivet til mordet, at han først 10 aar efter blev bedre underrettet¹. Det maa i højeste grad mane til forsigtighed, for vi er jo uendelig meget daarligere stillet. Overhovedet er det en overvurdering at tro, at selv hovedpunkterne lader sig rekonstruere. Det hemmelige mord har affodt en sværm af rygter, og de kan spores i de fattige kilder. Der er næppe en eneste af dem, som bygger paa virkelig viden om begivenheden.

Hvad er det nu for kilder, Yrwing benytter? I sine 2 sidste indlæg benægter han kategorisk at have støttet sig paa Huitfeldt². Denne benægtelse lader sig ikke opretholde.

I »Kungamordet« staar s. 165: »Denna sammandrabbning vid mötet i Skelskør är antydd i Rydannelerna, i *Huitfelds källa* »Om Kong Erich, som kalldis Glipping« är den skildrad på ett sätt, som uppenbarligen framställer hertigen i den dager, vilken man 1287 fastslog som den enda riktiga uppfattningen om mordet . . . *Huitfelds källa* har varit tillrättalagd i så måtto, att den återgett den uppfattning, till vilken männen bakom domen 1287 voro upphovsmän«³.

Yrwing udtaler sig her om et tabt haandskrift, hvis indhold overhovedet ikke kendes. Han fastslaar, at det har været kilde for Huitfeldt, og kan fortælle om dets tendens. Saa kan man vist ikke komme længere ud.

Videre skriver han s. 166: »De dömdas öde avgjordes dock i grund och botten i Skelskør och inte i Nyborg. När änkedrottningen och hertigen *enligt Huitfeld* diskuterade, hur man skulle straffa dem, som påstodos stå bakom tumultet i Skelskør, diskuterade de naturligtvis i grund och botten, hur man skulle få dessa män fällda som mördare«³.

Denne diskussion mellem dronning Agnes og hertug Valdemar kendes kun fra Huitfeldt, som Yrwing ogsaa henviser til. Enhver kritisk historiker vil paa forhaand stille sig skeptisk over for meddelelsen om en saadan samtale paa tomandshaand, hvortil kommer, at den mangler i de ægte, primære kilder. Konklusionen er let at drage.

Det vil af det foranstaaende være klart, at Huitfeldt ogsaa

¹ Acta proc. litium, 193—94.

² Ovf. s. 124. (Svensk) Historisk tidskrift 1957: Har Huitfeldt inte använt några »tabte kilder«? s. 360, et svar paa Harald Bergs kritiske indlæg mod »Kungamordet« i *Archivistica et mediævistica* Ernesto Nygren oblata, Stockholm 1956, 43—48: Till frågan om Huitfeldts s. k. förlorade källor.

³ Udhævelserne er mine.

maa medtages blandt Yrwings kilder, naar man vil give en oversigt over hans resultater. De er ellers overvejende udvundet af aarbøgerne fra Ryd og Ribe samt den langt senere Jyske Krønike.

Yrwings resultater ser saaledes ud:

1. Hertug Valdemar har anstiftet mordet paa Erik Glipping i november 1286 (Jy. Kr.).

2. Der fandt 2 møder sted i 1287, et tidligt paa aaret (Ryd og Jy. Kr.) samt et i pinsen, hvor dommen faldt (det sidste almindeligt anerkendt).

3. Paa det første møde, der holdtes i Skelskør, fik hertugen, der stod bag mordet paa kongen, støtte af rigets mægtige. Det kom til kamp mellem hans og dronningens folk, hvorved hun toges til fange, men slap fri ved indrømmelser (Jy. Kr.). Valdemar fik herved tillagt fulde hertugelige rettigheder som sin fader (Ryd). Samtidig blev den tidligere regeringskreds rent faktisk udlagt som mordere. — Han og dronningen diskuterede, hvordan det skulde arrangeres (Huitfeldt).

4. Hertug Valdemar kunde ydermere tiltvinge sig lederskabet i kongeriget som «rigets formynder» (Ryd).

5. Han bevarede sin overmagt og fik ved danhoffet i Nyborg i pinsen 1287 ordnet den juridiske domfældelse af den hidtidige regeringskreds, mens han selv gik fri skønt hovedansvarlig for mordet (Ryd og Jy. Kr.).

6. 1289 ny strid mellem hertugens og regeringens mænd ved danehof i Nyborg, hvorved drosten tages til fange af hertugen og indespærres paa Sønderborg (Ribe).

Enhver vil indrømme, at Valdemar har været mageløs dygtig! Først faa kongen myrdet, saa faa rigets mægtige med sig, tage dronningen til fange og skaffe sig alt i hertugdømmet, siden blive føreren i hele riget og endelig faa andre dømt for sit mord.

Det stemmer en for brystet at se en *assassino* opnaa alt, men Yrwing giver ingen pardon.

Sæt over for dette den simple forklaring, som Erslev og Arup har givet og jeg selv udbygget paa et enkelt punkt:

1. Det er uvist, hvem der myrdede kongen.

2. Der kendes kun eet sikkert møde i 1287, danhoffet i Nyborg i pinsen, hvor dommen faldt (Rydaarbogen, uden at den presses¹, jf. aarb. f. Lund).

¹ Jeg frakender ikke Rydaarbogen «allt källvärde» (ovf. s. 130), men finder, at man ikke kan indføre et nyt faktum i Danmarkshistorien ud fra den forudsætning, at indførslerne under et bestemt aar staar i kronologisk rækkefølge, særlig ikke naar de kan overlæppe hinanden med hensyn til indholdet.

3. Den tidligere regeringskreds domtes, idet en ny kreds tog magten og støttede sig til hertugen, der til gengæld fik indrommelser i hertugdømmet og riget (Ryd).

4. 1289 brud mellem hertugen og den nye kreds, der forsøger væbnet kup mod ham ved møde i Skelskør, men faar drosten taget til fange, indespærres paa Sonderborg (notits hos Peder Olsen, jf. lybske annaler og Ribe¹).

Saaledes tager de 2 rækker standpunkter sig ud, og det er vel paa forhaand klart, at sandsynligheden er størst for den enkle forklaring. Hvad mere er, bagved ligger ikke blot en mere nøgtern brug af de kortfattede kilder, men ogsaa en klar sondring, saa den sene Jyske Krønike er skaaret fra og Huitfeldt udmønstreret.

Et par problemer fortjener at fremdrages i denne sammenhæng, fordi de leder ind til en principiel vurdering overhovedet. Jeg har henledt opmærksomheden paa et tekststed til Skelskør-mødet 1289, som Yrwing ikke har benyttet. Hans udgangspunkt er derfor klart: det skal fejles til side, da han ikke har kalkuleret med det. Det optræder mellem en række notitser 1250—90, som særlig for de sidstes vedkommende er af høj klasse. Ellen Jørgensen har udskilt dem for sig og udtalt, at denne »Gruppe Noter snarere stammer fra en Aarvog i egentlig Forstand«². Nu vil Yrwing mistænkeliggøre et enkelt tekststed i gruppen, fordi den er afskrevet af den kendte historiske samler fra 16. aarhundrede Peder Olsen.

Et par ord er paa deres plads her. En aarvog faar ikke paa forhaand interesse, fordi den er kopieret af en ukendt skriver, saa lidt som en aarvog paa forhaand er mistænkelig ved at være afskrevet af en kendt historiker. Det maa først bevises, at han har grebet ind i teksten, for eksempel ved indskud fra fremmede kilder, ved modernisering af det latinske sprog m. v. Men det drejer sig netop om korte og fyndige meddelelser i middelalderens sprog og stil:

Obiit Johannes Dros archiepiscopus in Aos. Et prepositus Johannes Grand electus dominica Quasi modo geniti. Et bellum

¹ Yrwing maa have misforstaaet min anmeldelse (»Ribeaaarbogen... fastholder ligeledes 1289, men allerede her begynder forvirringen«). Jeg frakender den ikke »allt källvärde« (ovf. s. 130). Aarbogen henfører jo netop sammenstødet til 1289, men har en anden plads herfor (Nyborg) end Peder Olsens notits og de lybske annaler (Skelskør, begge under 1289). Det kan let forklares, at Nyborg er kommet ind i Ribeaaarbogen — det var danehofernes by. Modsat er oplysningerne om Skelskør som mødeplads i de anførte kilder af særlig værdi, da det var et ubetydeligt og usædvanligt sted. Det er saa at sige en *lectio difficilior*.

² Annales Danici, 204.

fuit Skelfiskor, ubi Petrus a duce Valdemaro capitur. Et rex Noruegie nauali exercitu Daniam infestat et multi suorum occiduntur in Strughshet et Scanor 1290.

Oplysningerne er ganske simpelt af enestaaende værdi. Kun herfra vides, at ærkebiskop Jens Dros døde i Aahus (1289), kun herfra, at Jens Grand valgtes søndag 17/4 (1289), kun disse noter oplyser om de norske anfald mod Strughshede i Halland og Skanør i 1290. Imellem saadanne værdifulde noter findes saa efterretningen om kampen i Skelskør mellem Peder og hertug Valdemar (1289). »Det finns inte något stöd för att vi här skulle ha att göra med en uppgift ur en förlorad annal«, siger Yrwing ovenfor. — Jo, de umiddelbart forudgaaende oplysninger, som han indrømmer »måste härröra från någon uppteckning, kanske en annal¹. Da disse oplysninger ikke kendes ellers, kunde han roligt have sagt »en förlorad annal«. Ogsaa den afsluttende meddelelse til 1290 er af høj klasse og ellers ukendt. Der skal megen kækhed til at antage, at linien ind imellem er Peder Olsens uddrag af en tysk kilde, naar en overarbejdelse i henseende til komposition eller sprog ikke kan spores blandt noterne i gruppen, som for en stor del rummer umistelige meddelelser til Danmarks historie.

Vi har lige set, hvordan Yrwing mener at kunne skære en linie ud af en notegruppe og bortvise den uden hensyn til omgivelserne. I et andet eksempel gaar han tilsvarende til værks og skærer en meddelelse ud fra dens sammenhæng.

Jyske Krønikes ældre dele er i vid udstrækning bygget over Rydaarbogen som paavist af M. Cl. Gertz og Ellen Jørgensen. Denne afhængighed spores baade foran og bagefter dens meddelelse om hertug Valdemar som anstifter af kongemordet. Rydaarbogen er samtidig med dette, men ved absolut intet om en saadan anstiftelse. Nu ca. 60 aar efter skriver en forfatter, som, med aarbogen liggende foran sig, mener at vide langt mere end den samtidige annalist. Det er den klassiske udvikling i kilderne, der naar sit toppunkt med de alvidende renæssancehistorikere i 16. aarhundrede. Moderne kildekritik har som bekendt atter nedskaaret denne masse af viden, saa den nu kun er paa højde med det samtidige og primære kildestof. En simpel betragtning viser rigtigheden heraf set ud fra vort problem. Tænk paa, hvor lidt vi som almindelige mennesker ved om, hvad der foregik for ca. 60 aar siden, omkring 1900. Vi har hørt et og andet, maaske meget, men først naar vi gaar til samtidens kilder, faar vi ordentlig besked.

¹ Jf. Gottfrid Carlsson: »annalotis« om valget af Jens Grand i Lunds domkyrkas historia I, Stockholm 1946, 366.

Situationen var ikke bedre i 14. aarhundrede, snarere tværtimod.

Det kan være af interesse for vor viden om forfatterpersonligheden i Jyske Krønike, at hertugen sigtes for mordet — men det drejer sig her alene om en slutning til virkelighed: Var han rent faktisk anstifteren bag det lønmord, der fandt sted ca. 60 aar før?

For dette spørgsmaal er det af megen betydning, at krønikens forfatter paa en række punkter forvansker sine laan fra Rydaarbogen¹. Vi lærer ham herved at kende som en upaalidelig mand, der tilmed er kombinationslysten i det ældre, for ham ukendte tidsrum. Ja, i selve oplysningerne om mordet ses en tendens. Han har den gruopvækkende meddelelse om, at kongens bryst var gennemboret af 55 dræbende saar, og at 1 dræbende ramte nedenfor. Der er aldrig nogen, som har benyttet denne efterretning. Det skulde heller ikke være nødvendigt at forklare dens vanvittige karakter. Han har haft Rydaarbogen for sig og kunde deri læse om de 56 saar. Det er vel naturligere at mene, at han har udmalet mordet paa dette grundlag, end at han har indført en mundtlig tradition, som Yrwing helt vilkaarligt paastaar. Han har under alle omstændigheder videreudviklet fortællingen paa samme tendensiøse maade som andre sene berettere. Og lige forud for denne udpensling af mordet har Jyske Krønike saa sigtelsen mod hertug Valdemar. Yrwing henter ud af alt det tvivlsomme den mordsigtelse, som for ham bliver aldeles afgørende.

«Paa dette Punkt træder Forskellen mellem den ældre naive Kritik og den klare Kildekritik skarpt frem. Kildekritisk vil man altid arbejde ikke med de enkelte Beretninger, men med Fortællerne, med Vidnerne». Det er saamænd et citat fra Kristian Erslev, *Historisk Teknik*².

Der er endnu en vigtig forskel mellem Yrwing og mig i metodisk henseende.

Yrwing regner med, at selv meget sene beretninger kan have en høj iblandingsgrad af tabt kildestof. Det er vel rigtigt, at selv de sidste led i en traditionskæde — Krantz, Svaning og Huitfeldt — kan have optaget tabt stof, herunder primære kilder. Men det er forkert at vejre tabte kilder i hver ny drejning hos dem. Dog, gik det efter Yrwings ønske, maatte vi til stadighed holde muligheden aaben for, at Svaning og Huitfeldt, undertiden ogsaa Krantz,

¹ Det gælder ikke mindst dateringen af begivenhederne, hvor han er langt ringere end sit forlæg. Det bør atter være en paamindelse om ikke at stole paa ham, naar han daterer Skelskormødet til 1287 fremfor det rigtige 1289.

² 2. udg. Kbh. 1926, 81.

snart i den ene, snart i den anden fantastiske konstruktion har haft en tabt primærkilde for sig. Det betyder, at de paa disse punkter kan rykke op og selv repræsentere denne. Det principielle skel mellem første og anden rangs kilder staar i fare for at blive visket ud gennem en saadan betragtning.

Denne nye Yrwingske metode skulde ganske vist give en fordel: man kunde slippe for at regne med, at disse sene fortællere havde »fabuleret rena fakta»¹. Det er en altfor optimistisk vurdering. Huitfeldt kunde ikke skelne ordentlig mellem kilderne, endnu mindre Svaning og Krantz, og traditionsmassen, forøget gennem hver generation, spillede den største rolle for dem. De kunde kun komme frem til akceptable løsninger ved at bortforklare modsigelserne, der fandtes i uendelige mængder i den stofmasse, de anerkendte som kildegrundlag. Heraf deres mange kombinationer, der undertiden maatte afføde »rena fakta».

Det nye grundsyn, Yrwing repræsenterer, faar konsekvenser paa andre maader. En del kildeproblemer bliver saaledes uløselige. Det kan dog ikke gælde, hvor en begivenhed kun er omtalt i en samtidig, ren middelalderlig overlevering. Men findes den tillige hos langt senere historikere, da gaar det som ved Skelskørmødet 1289: »Det torde inte vara lönt att söka fastslå, vad Huitfeld själv är upphovsman till vid skildringen av Skelskørmötet. De förlorade källorna omöjliggöra det»². Denne komplikation indtræder kun, hvor der er en meget sen tradition. Hvordan det end vendes og drejes, det er Krantz, Svaning og Huitfeldt, som marcherer frem til anerkendelse paa en ny maade.

Og dog skulde man tro, at en erfaring, Yrwing har gjort under debatten 1956—57 med Harald Berg, kunde have gjort ham klogere. Han mente i »Kungamordet», at det overskydende stof hos Huitfeldt om Skelskørmødet tildels stammede fra det tabte haandskrift »Om Kong Erich, som kalldis Glipping». Han er siden kommet videre paa et enkelt punkt. Huitfeldt fortæller, at hertugen »undskyldte sig og sine tjener» efter tilfangetagelsen af dronningen. Yrwing har i mellemtiden fundet samme oplysning hos Svaning — der er smuk overensstemmelse³. Men han er ikke tilfreds hermed. Huitfeldts oplysning er jo nu i farezonen: afskrift efter højst upaa-

¹ Kungamordet, 164, jf. Svensk Hist. Tidskr., 367.

² Ib. 371, jf. 367. Den metodiske forskel ses særlig klart, naar man erindrer Erslevs ord: »Et godt Exempel (paa en mosaikagtig Sammenstilling af de enkelte Træk i Beretningerne) er Hvitfelds Behandling af Sammenstødet i Skelskø . . . , hvor han dristigt samler Træk fra aldeles modstridende Opfattelser. Dilettanter vil altid føres i denne Retning», Historisk Teknik, 2. udg., 82, 81.

³ Svensk Hist. Tidskr., 370—71.

lidelig forfatter. Det kan faa følger for vurderingen af det ovrigt overskydende stof, og derfor tvinges Yrwing længere ud. Han postulerer nu muligheden af en tabt kilde baade bag Huitfeldt og Svaning og søger saaledes at grave endnu længere ned, helst til en tabt primærkilde. Og ellers har det heller ingen interesse, da det til syvende og sidst drejer sig om begivenheder i 13. aarhundrede, ikke om petitesser hos historieskrivere i 16. aarhundrede.

Den onde cirkel løber videre. Naar Huitfeldt stemmer med Svaning og samtidig gaar ud over ham, naar Svaning gaar ud over Jyske Krønike, og Krantz giver mere end sine forgængere, saa kan det skyldes en og samme tabte kilde baade bag Krantz, Svaning og Huitfeldt. Forudsætningen er blot, at de indbyrdes overensstemmelser og afvigelser kan tvinges ind under samme grundsyn. Det skal afspejle den tabte kilde og dens tendens.

Vi er nu kommet saa langt ud i uforet, at det er befriende, naar Yrwing konkluderer: »Ingenting kan fastslås«. Han tilføjer: »man får inte förenkla problemet genom att enbart hänvisa till de källor, som bevarats»¹. Dette sidste er rigtigt. Han har selv gjort den opdagelse, at Svaning kunde ligge bag Huitfeldt et sted, hvor han først troede paa muligheden af en langt bedre kilde, og dette synspunkt kan føres videre. Der kan være tabte beretninger bag Svaning — for eksempel noget af det stof, Christiern Pedersen arbejdede med, og som næppe har været altfor godt. Der kan ogsaa ligge ukendte folkeviser bag, for vi kan ikke have faaet hele det oprindelige visestof overleveret. Med andre ord, den store traditionsmasse mellem de ægte, primære kilder og 16. aarhundredes fortællere kan spille ind. Mange dele deraf gik tabt ved branden i 1728, men kan stadig ligge under oplysninger hos Svaning og Huitfeldt.

Det vil gyse i mange, naar de tager denne mulighed i betragtning. De vil maaske være saa frimodige at takke for, at en del viser er gaaet til grunde og ikke kom til at fordærve traditionen yderligere.

Saaledes kan Yrwing og jeg mødes et kort øjeblik, men kun for atter at finde vore veje skilte. Skal der være tabte kilder i større stil hos Svaning og Huitfeldt, maa man ikke glemme den mellem-liggende ubrugelige tradition, som er gaaet til grunde. Hvis Yrwing vil følge denne forskningslinie fremover, har han mulighed for et slags resultat ved at forsøge at skille de uduelige kilder fra de ægte inden for de tabte kilders omraade. Hvis han persevererer, er han bunden af sin egen anerkendelse af Svaning og Huitfeldt: de har optaget tabt kildestof i sig, herunder ægte primærkilder, men det

¹ Svensk Hist. Tidskr., 371, 372.

kan ikke skilles ud. Der er problemer, som bliver saa besværlige, at »ingenting kan fastslås«.

Lad mig slutte med endnu en »tabt kilde«, som Yrwing opererer med. Han har i sin bog opstillet den antagelse, at det sidste, halvt bortskaarne blad i klosterkroniken fra Æm kan have indeholdt en skildring af kongemordet svarende til hans egen nye opfattelse og »snarast väl på så sätt, att mordet framställts med tydligt gillande«¹. Ingen, der læser min anmeldelse, kan vel være i tvivl om, at jeg ironiserer over en saa letsindig antagelse. Hvad jeg ikke dengang skrev, maa jeg medtage nu, da Yrwing lader uforstaaende over for ironien. Han og andre, der maatte føle sig fristede til lignende hypoteser, bør forinden læse udgiveren Gertz' noter under teksten: Der har overhovedet ikke været nogen fortsættelse paa kroniken, den er endt, præcis hvor den ender idag. Yrwing henviser nu til tilsvarende hypoteser hos andre forskere. Men han kunde have lagt sin kritiske indstilling for dagen netop paa dette punkt — eller han kunde have forbigaaet det i tavshed.

O Hugo, si tacuisses criticus mansisses!

Niels Skyum-Nielsen.

¹ Kungamordet, 180.